

Industrijski objekt kot prebivališče za ptice

Industrial complex as birds habitat

Peter Grošelj

Splošno je znano, da s posegi človeka v naravo, še posebej, če gre za t.i. infrastrukturne objekte, ki so trajnega značaja, prihaja do velikih sprememb, med drugim tudi v ornitofavni določenega območja. Sestavek obravnava ptiče, predvsem gnezdilce, v takem v nekaj letih povsem spremenjenem okolju.

V Godoviču je Slovenijales Idrija leta 1980 zgradil povsem novo sodobno žago z vso spremljajočo infrastrukturo, od nove ceste, vodovoda, trafo postaje, kanalizacije, čistilne naprave, kotlovnice, sušilnic, lupilne linije za holodovino, spremljajočih skladišč za hlodovino in deske do objekta za nadaljnjo predelavo lesa. Skupna površina naštetih objektov je nad 8 ha, večina površin okrog objektov je asfaltiranih. Objekt leži na nadmorski višini 757 m, 1,5 km jugovzhodno od vasi Godovič v naravni kotanji, ki so jo domačini poimenovali Mrzlica. Zaradi temperaturne inverzije je kraj hladen, do bližnje vasi, ki leži na nadmorski višini 594 m, višje na grebenu, je pozimi razlika tudi do 8°C. Jutranje slane so možne že ves oktober, včasih pa še cel mesec prej. Še bolj neugodne so pomladi, sneg skopni šele aprila. Mnoge spomladanske ohladike vse do sredine maja se končajo s snegom (leta 1987 je zadnji sneg pobelil 14. maja), možnost slane in jutranjih temperatur pod 0°C pa je še v prvem tednu junija. Po tem obdobju, ki je tudi vetrovno, pa hitro nastopi pravo poletje.

Objekt je zgrajen na močno prepustnem apnenčastem terenu razgibanega reliefa, ki je bil kasneje zravnčan. Pred tem je bil poraščen s travo slabše kvalitete, ki so jo okoličani deloma kosili, deloma pa pasli živino. Od grmovja je prevladovala leska, od drevja pa posamezne smreke in lipe. Od ptičev so bili tu gnezdilci: rumeni strnad *Emberiza citrinella*, drevesna cipa *Anthus trintalus*, in rjavi srakoper *Lanius collurio*.

Svojevrsten pečat novemu okolju, ki je nastalo z zgraditvijo žage, daje velik hrup, ki je posledica obratovanja delovnih in obdelovalnih strojev ter velikega dovoza in odvoza lesa. Letno pripelje hlodovino in drug material približno 2400 kamionov, okoli 2500 kamionov pa odpelje trame, deske, polizdelke in lesne ostanke.

Še večji neprestani hrup povzročajo ventilatorji za odsesavanje žagovine in sekancev, ventilatorji sušilnic in dva sekalna stroja za lesne odpadke. Letno se na žagi predela ca. 40.000 m³ lesa.

V takem, na prvi pogled za ptice neprijaznem okolju pa živi, se prehranjuje in razmnožuje kar precejšnje število ptic.

Ptice, glede na navezanost na navedeno območje, sem razdelil na več skupin:

1. ptice, ki gnezdiijo na področju žage in se tu tudi prehranjujejo, brez povezave z ostalimi (zunanjiimi) biotopi,
2. ptice, ki gnezdiijo na področju žage, hrano pa iščejo v okolici,
3. ptice, ki gnezdiijo v okolici, hrano pa iščejo na področju žage,
4. ptice na preletu, ki kot počivališče uporabljajo območje žage,
5. redke vrste, opazovane na področju žage ali v neposredni bližini.

Vrsta /število parov Species/number of pairs	1983	1984	1985	1986	1987
1. Bela pastirica Motacilla alba	18	17	22	15	16
2. Šmarnica Phoenixchuros ochruros	12	18	18	20	15
3. Mestna lastovka Delichon urbica	5	7	8	8	10
4. Kmečka lastovka Hirundo rustica	8	7	8	6	5
5. Škorec Sturnus vulgaris	5	5	5	5	5
6. Velika sinica Parus major	2	1	3	2	2
7. Domači vrabec Passer domesticus	-	-	1	2	4

Tabela 1: Gnezdilke s področja žage

Table 1: Breeders within the complex of the saw-mill

Glede na prejšnjo razdelitev spadajo vse gnezdilne vrste v prvo skupino, saj gnezdiijo in se hranijo na žagi (in nad njo) neodvisno od prejšnjega okolja z izjemo škorcev, ki se hranijo izključno na bližnjih travnikih, in domačih vrabcev, ki se hranijo deloma zunaj območja, deloma znotraj žage. Celo velike sinice, ki smo jih navajeni v povsem drugačnih okoljih, dobijo dovolj hrane med hlodovino in deskami.

Gnezdišča, ki so jih uporabljale posamezne vrste v letu 1987:

- Bela pastirica: kope desk (10 parov), zložaji hlodov (4 pari), skladovnice palet (2 para)
- Šmarnica: kope desk (8 parov), zložaji hlodov (7 parov)
- Mestna lastovka: nadstreški pri sušilnici (8 parov), sortirna lopa (2 para)
- Kmečka lastovka: nadstreški pri sušilnici (3 pari), žagalnica (2 para), pod salonitno streho decimirnice (2 para), pod salonitno streho lupilne linije (2 para)
- Velika sinica: razpoka v betonskem stebru (1 par), kovinski nosilec za ustavljanje hlodov ob lupilni liniji (1 par)
- Domači vrabec: pod pločevinasto obrobo na strehi sušilnice (2 para), v gnezdu mestne lastovke (2 para).

Mestna lastovka se kaže kot konkurent kmečki lastovki; mnoga gnezda kmečkih lastovk iz prejšnjih let so bila nadgrajena, ker so jih zasedle mestne lastovke, kmečke pa očitno niso našle primernih mest za gradnjo novih gnezd (glej tabela 1, porast mestnih in upadanje števila kmečkih lastovk!). Zanimivi sta dve gnezdi mestnih lastovk, zgrajeni v polzaprtih prostorih, zgrajeni sta odprto kot pri kmečki lastovki.

	1983	1984	1985	1986	1987
Bela pastirica Motacilla alba	28.2.	2.3.	8.3.	3.3.	12.3.
Šmarnica Phoenixchuros ochruros	3.3.	21.2.	8.3.	26.2.	10.3.
Škorec Sturnus vulgaris	28.2.	5.3.	24.2.	21.2.	14.2.

Tabela 2: Datumi prvih pomladnih opazovanj

Table 2: Dates of the first spring observations

21. Žaga podjetja Slovenijales v Godoviču (P.Grošelj)
 21. Saw-mill at Godovič (P.Grošelj)

22. 23. Skladišče hlodov in zložaji desk, priljubljeni gnezdišči bele pastirice in šmarnice (P.Grošelj)
 22. 23. Repository of logs and stack of planks - the favourite nesting places of White Wagtail and Black Redstart (P.Grošelj)

V tretjo skupino sem uvrstil ptice, ki jim novo okolje nudi prehranjevalne možnosti, gnezdiijo pa drugod v okolici: po peščenih nasipih se s semenjem lapuha, kislice in potrošnika hranijo repniki *Carduelis cannabina*, grilči *Serinus serinus*, liščki *Carduelis carduelis*, zelenci *Chloris chloris*.

Ograjo okrog tovarne uporabljajo v času gnezdenja kot priljubljeno počivališče: Lanius collurio, šmarnice *Phoenichuros ochruros*, rumeni strnadi *Emberiza cit-*

rinella, prosniki *Saxicola torquata* (1 par). Na deponijo ljubja in med ostane hrane iz menze pa prihajajo sive vrane *Corvus cornix* in srake *Pica pica* ter občasno krokarji *Corvus corax*. Okolica žage v Godoviču je edina lokacija na Idrijskem, kjer srake tudi gnezdi (7 parov leta 1987).

V četrti skupini so ptice, ki se na preletu občasno zadržujejo na področju žage ali v neposredni bližini: ob pomladni in jesenski selitvi so to siva pastirica *Motacilla cinerea* in rumena pastirica *Motacilla flava*, siva predvsem v II. in III. ter X. in XI., rumena pa v IV. in V. ter VIII. mesecu. Ob lužah na hlodišču je bil večkrat opazovan mali martinec *Tringa hypoleucos*, v letu 1987 dva primerka še lo. junija.

Manj je redkih vrst, ki jim očitno take ekstremne razmere ne ustrezajo niti za občasno zadrževanje:

29.9.1985 - rdečegrlica cipa *Anthus cervinus* 1 primerek

27.11.1984 - golob duplar *Columba oenas* 1 primerek

23.1.1984 - snežni strnad *Plectrophenax nivalis* 2 primerka

22.8.1985 - rdečenogi martinec *Tringa totanus*

Kot je iz sestavka razvidno, se nekatere vrste, ki so se prilagodile novemu, urbaniziranemu in tehniziranemu okolju, zelo uspešno razmnožujejo. Gnezdišča v prej naštetih objektih jim omogočajo skoraj popolno zaščito pred vremenskimi vplivi in pred naravnimi plenilci. Edine izgube zaroda nastajajo pri belih pastiricah in šmarnicah, ker včasih gnezdijo prav v paketih lesa, ki so namenjeni za predelavo ali prodajo.

Ostane pa odprto širše ekološko in ornitološko favnistično vprašanje, ali vse našete vrste odtehtajo prej živeče, čeprav manj številne vrste na tem območju.

SUMMARY

Industrial Complex as bird habitat

The author deals with an industrial complex (8 ha), a modern saw-mill at Godovič near Idrija, situated 575 m above sea level. The environment is characteristic for its industrial bustle and heavy traffic of various vehicles. In this environment the following birds were breeding from 1983 to 1987: White Wagtail Black Redstart, Swallow, House Martin, Starling, Great Tit, and House Sparrow. Especially White Wagtail and Black Redstart adapted to this industrial environment extremely well, although they occasionally lose their clutches.

Peter Grošelj
65281 Spodnja Idrija 53